

СЕКЦІЯ 9. МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Губерник А. М.

студент,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-415-6-47>

СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Сьогодні Україна знаходиться у складних політичних та економічних умовах через розв'язання повномасштабної війни проти неї з боку росії. Проте будь-яка війна рано чи пізно закінчується, і тому про післявоєнне відновлення економіки потрібно думати вже сьогодні, оскільки в протилежному випадку Україна може скотитися за рівнем економічного розвитку до стану найбідніших країн Африки. Виважена економічна політика в умовах російсько-української війни є критично важливим завданням для збереження стабільності та розвитку держави. Проте наразі урядом так і не представлено на розгляд та затвердження плану економічного розвитку України, в якому було б окреслене чітке бачення того, як українська економіка повинна розвиватися під час війни та після її закінчення.

Звичайно, основною умовою післявоєнної відбудови економіки є гарантії безпеки, які необхідно отримати щодо неможливості відновлення бойових дій. Поки що точаться дискусії стосовно того, в якій формі можливі такі гарантії безпеки, але очевидним є те, що забезпечення стійкого економічного зростання та розвитку без цього навряд чи можливі. Адже при відсутності гарантій безпеки приватні іноземні інвестиції в країну не прийдуть, відповідно економічна діяльність буде гальмуватиметься, а витрати на посилення безпеки будуть покладатися на український бізнес, що буде підвищувати рівень витратності його економічної діяльності та буде підривати конкурентоспроможність як вітчизняних підприємств зокрема, так і країни на міжнародних ринках товарів та послуг в цілому.

Сьогодні досить важко оцінити збитки української економіки від ведення бойових дій, і якщо за різними даними прямі втрати становлять до 500–600 млрд дол. США (внаслідок руйнування критичної, виробничої, транспортної інфраструктури в країні, житлового фонду), то непрямі порахувати важче, але вони однозначно більші за суму в 1 трлн дол. США (через припинення інвестиційних вкладень, скорочення ВВП, відтоку робочої сили, екологічні витрати, зростання витрат на оборону і соціальну підтримку) [1]. Це колосальні збитки, які без міжнародної підтримки можуть привести економіку до економічного та соціального колапсу, оскільки фінансових джерел для наповнення бюджету за сучасних умов недостатньо. За даними Міністерства фінансів України сьогодні більше 30 % українських підприємств повністю припинили господарську діяльність, і лише 45 % частково працюють, що створило величезний дефіцит в державному бюджеті.

Зважаючи на таку ситуацію, першочерговим завданням держави є впровадження заходів з підтримки українських товаровиробників та розроблення довгострокової стратегії економічного відновлення після закінчення активної фази бойових дій.

При плануванні стратегії післявоєнної відбудови економіки України необхідно дотримуватися певної послідовності. Зокрема на першому етапі (який триватиме не менше року) основні зусилля мають бути направлені на відновлення інфраструктури в країні, промислових та соціальних об'єктів, сільського господарства, надання гуманітарної допомоги найбільш постраждалим громадянам (наприклад тим, житло яких було повністю зруйновано). Тобто мова йде про першочергові рятувальні заходи у секторі критичної інфраструктури і соціальному секторі. Крім того, післявоєнна реконструкція надасть Україні можливість технологічного стрибка під час відновлення міст, розвитку транспорту.

Після зменшення масштабу таких робіт необхідно приступати до другого етапу, який триватиме декілька років і передбачає формування засад стійкого економічного розвитку. Тут головні заходи повинні зосереджуватися на створенні робочих місць та забезпеченні постійних джерел генерування доходів. На цьому етапі необхідно провести інституційні реформи. В першу чергу слід закінчити реформу державної служби, судову реформу, розвивати енергетику та ринок землі, інфраструктуру.

Головним середньостроковим завданням програми післявоєнної відбудови повинне стати відновлення і технологічна модернізація виробничого потенціалу. Відновлення галузей виробництва з високою доданою вартістю дасть можливість створити надійне підґрунтя для стійкого економічного розвитку і сприятиме збільшенню національних заощаджень та внутрішніх інвестиційних ресурсів. При розробці заходів післявоєнного відновлення економіки України необхідно звернути увагу на забезпечення кредитної підтримки і активізації приватних інвестицій в малі і середні підприємства. Це забезпечить створення робочих місць для населення, включаючи біженців, внутрішньо переміщених осіб та демобілізованих військових.

Серед найбільших викликів для України сьогодні є руйнування української енергетики внаслідок ворожих обстрілів. Адже через ворожі атаки на електростанції і мережу передачі електроенергії Україна втратила більше половини власних генеруючих потужностей. По суті неушкодженою лишилася лише атомна енергетика (якщо не брати до уваги окупацію Запорізької АЕС). Лише у 2024 році через цілеспрямовані атаки на енергетику Україна втратила близько 9 ГВт, і залишається великим ризик подальших втрат. Внаслідок цього існують серйозні труднощі в підтримці стабільного енергопостачання в літній період, які значно посиляться в холодні пори року.

Дивлячись на це, а також на те, що українська економіка і до війни була суттєво енерговитратною, найбільш пріоритетним питанням економічного відновлення залишається проблема забезпечення безперебійного енергопостачання. Вже сьогодні ведеться дискусія про доцільність відновлення зруйнованих ТЕС, більше того представники влади заявили, що Трипільська, Бурштинська ТЕС не підлягають відновленню. Зважаючи на таку ситуацію, проактивні стратегії щодо майбутнього відновлення і трансформації енергетичного сектору передбачають:

- заміну викопного палива на відновлювані джерела енергії;
- використання переваг цифрових технологій управління в енергетиці (таких як блокчейн, IoT);
- розвиток сталих енергетичних громад, які зацікавлені у підвищенні енергоефективності як міської інфраструктури загалом, так і окремих будівель;
- перехід від централізованої до децентралізованої генерації енергії [2].

Це все викладено в Енергетичній стратегії України до 2050 року, в якій робиться ставка на відновлювані джерела енергії, що не дивно, оскільки в ЄС вже давно є пріоритетним напрямом на побудову «зеленої», безвуглецевої енергетики. Відповідно Україна теж планує значно нарощувати потужності у сферах відновлювальних джерел енергії та інших «зелених» енергетичних технологій не тільки для задоволення внутрішніх потреб, але й для потенційного експорту «чистої» електроенергії до країн ЄС. Адже у 2024 році Росія зруйнувала усі державні вугільні електростанції.

Майбутня енергетична стратегія України передбачає децентралізацію енергетичної системи для зменшення її вразливості і підвищення її стійкості до пошкоджень внаслідок ворожих атак. Це передбачає розвиток більш дрібних, розподілених енергетичних джерел і потужностей, які можуть зберігати спроможність працювати автономно у випадку збоїв.

Інститутом економіки і прогнозування Національної академії наук України було змодельовано два сценарії відновлення енергетичної системи: один передбачає відновлення довоєнної моделі економіки, заснованої на викопному паливі, а інший передбачає повну декарбонізацію економіки до 2050 року, як це передбачено Європейським зеленим курсом та Енергетичною стратегією України до 2050 року. Це моделювання показало, що післявоєнне відновлення України на основі принципів декарбонізації економіки потребуватиме збільшення обсягу інвестиційних ресурсів на 5%, це усуне залежність України від імпорту викопного палива, що матиме позитивний вплив на платіжний баланс. Крім того, такий підхід дозволить зменшити токсичні викиди золи та пилу від вугільних електростанцій, що призведе до зменшення непрямих втрат, спричинених забрудненням навколишнього середовища, захворюваністю та смертністю, які оцінюються на рівні 0,7–1,3 % ВВП або 1,1–2,1 млрд. дол. США на рік. Як показують результати моделювання, амбітні зусилля з декарбонізації можуть бути реалізовані без суттєвих додаткових фінансових витрат [3].

Таким чином, стратегія повоєнного відновлення економіки України повинна включати залучення міжнародної фінансової допомоги при одночасному забезпеченні контролю за її використанням, лібералізацію та дерегуляцію економіки, формування державою необхідних умов для створення робочих місць, орієнтацію економіки на експорт, залучення новітніх технологій, відновлення енергетичного сектору.

Література:

1. У Комітеті з питань економічного розвитку підтримують план економічного відновлення України. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222325.html>
2. Уряд схвалив Енергетичну стратегію до 2050 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3703255-urad-shvaliv-energeticnu-strategiu-do-2050-roku.html>
3. Investing in Ukraine's. Renewable Energy: The Key to Future Energy Security. London, 20 June 2023. URL: <https://drive.google.com/file/d/1idCpCP-ylHdz7PIO9bdCeiMS7zDAssfi/view>